

The Project Gutenberg eBook of Een Meisje-Student over 'Een Meisje-Studentje'

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Een Meisje-Student over 'Een Meisje-Studentje'

Author: Annie Sillevis

Release date: January 20, 2009 [eBook #27847]

Most recently updated: January 4, 2021

Language: Dutch

Credits: Produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at <https://www.pgdp.net/>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK EEN MEISJE-STUDENT OVER 'EEN MEISJE-STUDENTJE' ***

Een Meisje-Student over “Een Meisje-Studentje”

door **Annie Sillevis**

Rotterdam—1907—W. L. & J. Brusse

Typ. Van der Want & Co. :: Amersfoort.

[5]

Het is niet om het boek zelf dat ik over “Een meisje-studentje” van Annie Salomons enkele dingen wensch te zeggen, maar wel om den indruk, dien het boek naar buiten maakt. Was het een minder belangrijk en belangwekkend milieu, waarin het zich beweegt en ware dit minder duidelijk naar het leven geteekend, dan zou het niet zóó zeer de moeite waard zijn, de aandacht nogmaals op dit boek te vestigen. Maar het *is* nu eenmaal zoo, dat alles wat vrouwelijke studenten betreft, uitermate belangrijk wordt gevonden; dat ieder die “gelezen” wil worden tegenwoordig, een studeerende vrouw tot heldin van het verhaal maakt;—tot in de

feuilletons zijn ze doorgedrongen—en hoe tuk zou men dan wel niet zijn op een boek midden uit die afgesloten academiewereld zelve voortgekomen, en zooveel stof gevend aan nieuwsgierigen, die in eens heel wat verder worden toegelaten dan tot nu toe het geval was. Nog zóó sporadisch is het verlangen tot meerdere openbaarmaking van ons meer intieme leven, dat een enkele poging er toe met graagte tegemoet gegaan wordt; dat zoo'n onschuldig romannetje heel wat opschudding teweeg brengt.

[6]

En werkelijk, wanneer met ernst en toewijding een poging gedaan was om uit het rijke leven dat wij genieten in onze studiejaren—een leven zoo geheel verschillend van dat van andere vrouwen, meestal zoo geheel uitgaand boven het milieu waar wij zelf uit voortkwamen;—wanneer met liefde getracht was uit dat leven van ons, studeerende vrouwen, iets te geven naar buiten met het doel anderer leven rijker te maken en mooier, dan zou dat pogen met vreugde begroet mogen worden. Te veel toch leven de studeerende meisjes op zich zelf, geven ze aanleiding om beschouwd te worden als een afgezonderde categorie, en nauw aangesloten zouden ze moeten staan in de rij van allen die bewust willen meewerken tot de opheffing van den mensch. Maar als een *geheel* moesten ze daar staan, niet als individuen, in de *eerste* plaats nauw aangesloten onder elkaar, van elkaar leerend, elkaars inzicht ruimer makend, sàmen levend in die jaren, waarin vriendschap het eigen leven zoo verruimt, ons zooveel zachter en wijzer maakt.

Maar nog veel te weinig in aantal zijn de jaren, dat de vrouwen zich afgewend hebben van den haar conventioneel toegewezen weg. Nog weinig vruchtbaar kan er over gedebatteerd worden of ze al of niet geschikt zijn voor het werk dat ze op zich namen; en al blijkt de ongeschiktheid van de *tegenwoordige* vrouwen, zal daaruit besloten mogen worden tot die van de toekomstige? Als er maar *ernst* is in het streven, dan kan het falen van de enkelen geen verlies, maar soms winst zijn voor de volgenden; als er maar één vaste lijn gevolgd wordt en opgebouwd wordt in één richting. En hierin nu juist ligt de teleurstelling, die ANS SALOMONS ons gaf met het uitgeven van haar boek. Hier is niet het ernstig streven om van zich zelf of van anderen analyses te maken, om meer te begrijpen of te *doen* begrijpen,—hier is eenvoudig een geven van enkele feiten, zooals ieder oppervlakkig beschouwer ze om zich heen zien kan hier in onze omgeving; zooals iemand praat over dingen die hij wel meegemaakt heeft, maar waarvan hij het ware nooit begreep. En eigenlijk gezegd, kunnen we anders verwachten: Wij die al vele jaren van studie en omgang onder de vrouwelijke studenten gehad hebben, herinneren wij ons nog onze opvattingen, onze meeningen en oordeelvellingen uit ons eerste jaar? En voor zoover we ons daar nog in terug kunnen denken, weten we niet hoe we veranderd zijn, milder in ons oordeel geworden, ruimer in onze inzichten? En wie is het hier die de buitenwereld vertellen zal van de vrouwelijke studenten?—een eerstejaartje, iemand die ook al vòór ze aan de academie kwam van meisjes-studenten schreef, eenvoudig weg alleen om verhaaltjes te schrijven, en wellicht terwille van de aantrekkelijkheid studenten makend van schoolmeisjes: want voor méér mogen we de daarin geteekende figuren niet nemen. Zijn het meisjes-studenten *geweest* die daar tot model dienden.... het pleit niet voor haar. Weinig studenten bijv. in de wiskundige faculteit zullen zich zelfs uit hun eerste jaar herinneren, dat ze 's avonds sommen maakten met potlood en passen "die den volgenden dag af moesten zijn"? Maar toch geven ons die eerste novelletjes van ANS SALOMONS een eigenaardige kijk op haar boek. Weliswaar staat alles hier dichter bij ons; de studentenwereld is reëler geworden, maar over 't algemeen blijven de meisjes er uit bakvischjes, met om zoo te zeggen geen begrip van ernstige studie—daar wordt zelfs bijna niet over gesproken—*wel* weer over 't inprenten van op te zeggen lesjes. In haar visie op studie is blijkbaar niets veranderd door haar komen aan de hoogeschool; ze wist het vroeger ook al, of liever.... ze weet er nu nog blijkbaar even weinig van als te voren. Dáárvoor juist moeten we het studentenleven meegemaakt hebben, om al onze eigen opinietjes en opvattingen omvergegooid te zien, om kennis te maken met de meeningen van honderd anderen, uit allerlei kringen voortgekomen, en onze eigen levensopvattingen daarin te zien verzinken eerst, maar later weer boven te zien komen, verrijkt met heel veel moois en ontdaan van heel wat kleingeestigheden en vooropgestelde meeningen. Maar hier is geen tijd geweest voor bezinken van het nieuwe, op de oude opvattingen is doorgebouwd en sterk worden we in vele hoofdstukken herinnerd aan de schoolmeisjesverhaaltjes uit de eerste periode.

[7]

[8]

Hier hebben we dus de omtrekken van de gedachtenwereld waarin het boek ontstaan is, een gedachten wereld van een schoolmeisje, nog niet ontgroeid uit haar vorige omgeving, en zich "af" voelend—meenend niets meer te leeren te hebben van de ouderen die haar voorgingen en die zoo weinig "interessant" waren. Lang niet zoo interessant als de "jongens"—vandaar ook dat in het boek de "jongens" in heel wat meer hoofdstukken voorkomen dan de "club"—die als wijs en gewichtig-doenerij wordt op zij gezet, maar toch pour l'acquit de conscience er wel weer eens bijgehaald wordt. Maar dan niet wijs en gewichtig, maar integendeel vrij onnoozel, en—aan den St. Nicolaasavond denkend—vrijwel als Spielerei.

[9]

Maar ik heb in het begin al gezegd, dat het mij niet om het boek zelf te doen was; ieder moet zelf weten in hoever hij z'n eigen gedachtenleven of phantasie openbaar wil maken. Maar het gaat hier om méér, en dat is de indruk dien de buitenwereld van de wereld der meisjes-studenten krijgt. Het is nog zoo nieuw, het trachten der vrouw naar zelfbewustzijn, naar eigen vrijen weg van ontwikkeling, en zeer zeker is er groote belangstelling hōe de eerste pogingen verlopen. En zóó groot zijn altijd nog de moeilijkheden, dat het best de moeite waard zou kunnen zijn te trachten een enkele op te heffen, die door een onvoorzichtige opgeworpen werd. Ik wil niet zeggen dat ANNIE SALOMONS niet naar het leven geteekend heeft; ik weet niet in hoever ik dat zou mogen doen; maar wel weet ik, dat dit boek niet opgevat *mag* worden als nu eens te vertellen hoe het leven der vrouwelijke studenten is. En alle kans is er dat dit gebeurt, waar nog zoo weinig werkelijk besef van ons streven is. Is het dan niet van het grootste belang dat het weinige wat gehoord wordt, een zoo juist mogelijk beeld geeft en niet een kleine minderheid beschrijft, die voor het geheel niet staan kan? Zal niet iedereen het boek van ANS SALOMONS ter hand nemen met het idee nu meer van "de" meisjes-studenten te zullen leeren kennen? Zal niet ieder na het lezen er van—niet beter wetend—"de" meisjes-studenten beoordeelen? En ik moet zeggen: ik twijfel sterk of het oordeel gunstig zal vallen.

[10]

Prof. BLOK in zijn jongste geschrift over vrouwelijke studenten neemt ook haar boek als uitgang—ja, niet geheel—meer nog gaat hij uit van eigen aanschouwing—maar ziet een hoogleeraar ons leven niet van den buitenkant alleen? en versterkt haar boek—van een van ons zelf, en dūs echt—niet al zijn opinies van meisjesachtigheid, van onwetenschappelijkheid, van diletantisme? Had het niet juist moeten zijn, dat hij hierin vond de bestrijding zijner argumenten? Al zegt hij zelf haar boek slechts als bijzaak te beschouwen, daarboven eigen ondervinding te stellen, overal treft men aanhalingen aan, overal worden haar uitspraken genomen om te bewijzen de juistheid zijner inzichten. En 't is immers te gek, dat hier de uitspraken van een eerstejaars zullen genomen worden als juistheden, dat een dergelijk oppervlakkig romannetje zal gelden als basis tot meerder begripen van het leven van vrouwelijke studenten. Ik geloof niet dat de schrijfster het als zoodanig beschouwde, maar de buitenstaanden nemen het wel degelijk zoo op. Als Prof. BLOK spreekt over de lichamelijke en geestelijke minderwaardigheid, over den weinigen echt-wetenschappelijken zin, dan zal hij in ANS SALOMONS' boek wel termen vinden om dit wāar te maken, maar niets wat hem tegenspreekt. Van studie is in het boek geen spoor—zou ik bijna zeggen—te vinden. Als veel naar het leven geteekend is, als hier gegeven wordt de gedachtenkring, waarin de jongere meisjes-literatoren zich bewogen, dan kan ik me begripen dat Prof. BLOK—waar juist deze zijn collegianten vormden—zijn uitspraken over vrouwelijke studenten gegrond meent op eigen ervaring. "Een meisje-studentje" zal hem niet dieper doen zien in het leven der meisjesstudenten. De uiterlijkheden die hij waarnam zijn zeker juist—zéker is het begrijpelijk dat de getrokken conclusies getrokken *werden*, maar er is zooveel méér nog te zeggen, dan de schrijfster doet voorkomen—misschien of zelfs allicht, geldt het niet voor allen—maar voor velen zeer zeker.

[11]

Waar de druk, waaronder de meeste meisjes studeeren, zoo groot is, is het werkelijk geen wonder dat velen bezweken, d.w.z. hun kracht overschatten; ze hadden zelf hun weg te vinden, meest zonder eenige leiding. De beweging in deze richting onder de vrouwen is nog zoo jong, is het wonder dat de eersten mannelijke kracht moesten hebben om vol te houden en baan te breken? Waarlijk, de later komenden weten niet hoe *dankbaar* zij ze moesten zijn, in stede van ze uit te lachen en te bespotten, en zich er zoo op voor te laten staan dat ze vrouwelijke zachtheid behielden,—behouden *konden*, zou ik zeggen, dank zij de anderen die het ruwe werk durfden doen. Onder de tegenwoordig studeerenden zijn ze schaars meer te vinden, "de treurige wanschepsels van het feminisme." Voor de meerderheid der vrouwelijke studenten *bestaat* er geen feminisme meer dat door dik en dun gelijkheid wil prediken, waar geen gelijkheid is. Zeker zijn de fysieke vermogens van man en vrouw verschillend, is het voor een man heel wat makkelijker regelmatig ingespannen arbeid te verrichten, maar wel moeten hierbij niet vergeten worden de tegenwerkende factoren die voor de meisjes golden en nōg voor een groot deel gelden. Wat valt er nu reeds te zeggen van een volgend geslacht, waarbij jongens en meisjes gelijke fysieke opvoeding zullen genieten, wanneer meisjes gewend zijn aan regelmatig gymnastiseeren en gehard zullen worden. En al blijven er verschillen bestaan, het meisje zal heel wat beter toegerust aan de universiteit komen dan nu nog het geval is. Vraag daarbij eens hoeveel moeilijkheden een meisje van nu nog te overwinnen heeft, eer ze *mag* studeeren—misschien is dit de laatste jaren—nu het "gewoner" is, reeds afgenomen. Terwijl een jongen aangezet wordt tot studie, voor zijn werk alles moet wijken, moet een meisje het dikwijls met kracht doorzetten om te *mogen* werken, en gaat alles in de huishouding voor boven haar werk. Vraag eens welk deel van haar kracht gevergd wordt voor het geven van gezelligheid in den huiselijken kring, voor het meedoen aan allerlei dingen, waaraan zij zich niet onttrekken *kan*? Hoeveel meisjes hebben gezucht onder de klacht dat er blijkbaar van haar gevergd werd, examens te doen zonder studeeren, waar op zoo groot

[12]

deel van haar tijd beslag gelegd werd? Hoe weinigen waren er die zich aan de studie, aan het student-zijn mochten wijden? Uit dezelfde kringen, waar het vanzelf sprekend was, dat een jongen op z'n tijd naar de academie ging, met een goed jaargeld, en alleen de verplichting eenigszins op tijd z'n examens te doen, bleven de meisjes in huis, mochten hoogstens spoorstudent worden, moesten alles zoo zuinig mogelijk doen, en moesten beschikbaar blijven voor zooveel buiten haar studie om. Als we van *de* vrouw sprekend, de vrouw uit het volk niet vergeten, dan krijgen we een geheel anderen kijk op haar lichamelijke vermogens, maar de meisjes die aan de academie komen, zijn van huis uit niet bestand meestal tegen de lichamelijke vermoeienis, die van ze gevergd wordt, en die menig jongen ook niet uit zou houden als hij er voor geplaatst werd. Om statistiek op te maken moeten *alle* factoren in aanmerking genomen en ook onderscheid gemaakt worden in de faculteiten, bijv. tusschen de rechtenfaculteit met z'n weinige uren college en de philosophische met z'n jaren van over de twintig uur college per week, waar nog bij komen de talrijke middagen van praktisch laboratoriumwerk. Hier kwam het ook voor, dat een hoogleeraar aan een meisje-student vroeg of het "haar" beurt ook nog niet was, doelend op zenuwoverspanning onder.... haar mannelijke collega's! Trouwens in deze en ook in de medische faculteit zal men uit den aard der zaak de meeste kans hebben meisjes aan te treffen, bij wie het om *studie* te doen is: het werk dat van ze gevorderd wordt 7 à 8 jaar lang is veel te zwaar en veel te ernstig om volgehouden te kunnen worden waar het maar voor de aardigheid of omdat het mode was, begonnen werd. Het groote percentage van meisjesstudenten in de literarische faculteit mag m.i. geenszins tot de conclusie leiden dat daar de meeste kennis omtrent "de" vrouwelijke student opgedaan kan worden. Als men een kijkje neemt in de opgaven van de leden der vrouwelijke studentenclub over enkele jaren geleden (ik spreek van Leiden) dan zal men vinden dat de letterenfaculteit steeds eer minder dan meer leden telde dan de overige faculteiten, de meerderheid bleef dus buiten de vereeniging; wellicht waren daar ook velen onder, die slechts voor een enkel uur college naar Leiden kwamen en dus maar ten deele onder de studenten meegeteld mogen worden. En de club *is* en *moet* zijn het middelpunt, de kern van het studentenleven der meisjes; en wat daar buiten blijft staan, blijft buiten haar samenleving en kan wel studeeren, maar leert niet begrijpen waar het om gaat. Hier is juist, omdat de Vereeniging nog zoo jong is, de ideale zijde nog zoo groot, het is nog zoo om ernstig samenwerken te doen, en wie een ruimen blik op haar studie heeft en liefde voor haar werk, die zal zich ook aansluiten.

In hoofdzaak was het mij in 't voorgaande te doen om de meestal niet in aanmerking genomen, en weinig bekende factoren op den voorgrond te brengen, die van het grootste belang zijn bij de bespreking der schijnbare resultaten van het verschijnen der vrouw aan de academie. De zaak is veel te gecompliceerd om zoo maar in eens uit te maken het al of niet goed recht van het studeeren der vrouwen en de al of niet minderwaardigheid van fysieke en geestelijke vermogens. Trouwens deze beide zijn moeilijk te scheiden, waar de omstandigheden voor de meisjes tegenwerken en haar gezondheid benadeelen, volgt van zelf geringe wetenschappelijke productie. Als de vele moeilijkheden in aanmerking genomen worden die bij de meisjes zooveel meer van haar kracht vergen dan bij de jongens het geval is, en die men alleen leert kennen, wanneer men veel geleefd heeft in, en gehoord heeft van de particuliere omstandigheden van werkelijk ernstig studeerende meisjes,—menigeen zou verbaasd staan als ik cijfers noemde van het uiterst geringe, en dikwijls nog zelf verdiende jaargeld, waar meisjes "het mee doen"—dan kan men niet meer die tot nu toe nog betrekkelijk geringe productie als bewijs nemen van geestelijke minderwaardigheid. En Prof. BLOK spreekt wel van "verschillende" vermogens, maar wanneer het gevolg is, dat de vrouw alleen tot ondergeschikte betrekkingen, tot *bijwerk* zou moeten komen, dan zijn we toch niet ver af van minderwaardigheid. Eerst als we vele jaren verder zijn en de ernst niet weg zal gaan uit dit streven der vrouwen; als de moeders van een volgend geslacht hun meisjes den weg zullen wijzen in wetenschappelijk werk in plaats van als "Go", door eigen ondervinding wijs geworden, ze verre te houden van de Universiteiten, eerst dan zullen we resultaten kunnen zien, die, geloof ik, meer algemeen het goed recht van dit streven aan zullen toonen dan de enkele goede resultaten op het oogenblik nog kunnen doen. Ja—misschien dat er een enkel vak blijven zou, waarin de vrouw in 't algemeen minder wetenschappelijk werk kan leveren dan de man, en *als* er zoo'n vak is, dan zou dit juist in de eerste plaats "geschiedenis" kunnen zijn, waarvoor een bij uitstek objectieve blik noodzakelijk is, en objectiviteit is nu eenmaal een eigenschap, waar onze subjectieve vrouwen nog zoo weinig begrip van hebben. Of dit mee veranderen zal, wanneer de vrouw geleerd zal hebben meer als mensch in de maatschappij te staan?—

Eén ding is jammer, en ik kan dat niet voorbij gaan, waar ik hier zoovele malen Prof. BLOK's werk aangehaald heb, en dat is de uitspraak van den hoogleeraar, als zou zelfmoord in de geschiedenis der meisjesstudenten niet geheel onbekend meer zijn. Voor zoo ver ik weet, is hier één geval van voorgekomen, en waar men de maatschappelijke en familieomstandigheden kent, die van dat leven den achtergrond vormden, en een resumé geven van alle mogelijke moeilijkheden die

ik aanhaalde als geldende voor de meisjes in 't algemeen; waar men weet hoe weinig de uren waren dat zij voor een enkel college aan de academie kwam, zoodat ze nauwelijks enkele maanden den naam van student kon dragen, daar zal men waarlijk de schuld hiervan met geen mogelijkheid kunnen schuiven op het studeeren der vrouw in 't algemeen.

Uit het geheele schrijven van Prof. BLOK blijkt hoe gerechtvaardigd het is op te komen tegen de gedachte als zou de roman van ANNIE SALOMONS nu eens in werkelijkheid de uiting zijn van de vrouwelijke studenten zelf, over haar academieleven; zij het ook dat de hoogleeraar niet uitgaat alleen van haar boek, zooals ik ook reeds vroeger zei. Ook critici heeft men slechts op te slaan om de uiting te vinden van wat vanzelf sprekend bij ieder de indruk was: dat we hier te doen hadden met een meisjes-student die zelf het studentenleven mee maakte en daaruit vertelde, zoodat het beeld dat zij geeft, vrijwel den toestand weer zal geven zooals die gevonden wordt aan onze Universiteiten. Zegt niet GRAADT VAN ROGGEN in de Amsterdammer: "Mejuffrouw SALOMONS is zelf studente, heeft in haar academische jaren natuurlijk een massa ondervindingen en ondervindinkjes opgedaan omtrent het leven van den student in het algemeen, van zijn studeeren en student-zijn, maar in 't bijzonder omtrent het wel en wee der jonge dames, die hetzij uit liefde voor wetenschap, of mode zich der academische studie wijden"? Spreekt niet Dr. C. H. PH. MEYER in datzelfde blad van het frissche *openhartige* boek van mej. SALOMONS? Moet niet ieder verbaasd staan en een geheel ander inzicht in de zaken krijgen en nog eens even wachten met zijn oordeel of veroordeel, als eens gezegd wordt dat het een eerstejaars was die hier haar ondervindingen geeft, zooals het een schoolmeisje was, die de vroegere episodien uit het studentenleven van meisjes ten beste gaf. En nu neem ik haar niet kwalijk dat zij dezen vlot geschreven roman uitgaf, die speelt in haar omgeving, en dat zij niet verder gaat dan de oppervlakte van die omgeving; ook niet dat ze misschien zelf niet weet dat ze ver blijft staan buiten de werkelijke kern van studeerende vrouwen, maar waar men alleen haar hoort, moet terwille van het goed begrip, ook van anderen kant iets gehoord worden, opdat men niet denken zal, dat wij allen het eens zijn hiermee, en waarlijk geen dieperen grond in ons leven voelen dan waarop haar figuren gaan. Het is niet voor mij zelf alleen, maar uit naam van velen, dat ik opkom tegen het als algemeen geldend opnemen van de uitspraken van ANNIE SALOMONS. Waarlijk, als er niet meer ernst, niet meer degelijkheid gevonden werd, dan had men groot gelijk ons komen op de hoogeschool met glimlachend schouderophalen te begroeten en te denken: het zal van zelf wel weer verlopen deze beweging, en de orde zal zich wel weer herstellen.

[17]

[18]

Twee punten zijn er waarop ik m'n aandacht nog speciaal concentreeren wil, en dat is de verhouding der meisjes met haar mannelijke collega's en haar verhouding onderling. Met merkbare voorliefde is de eerste behandeld, eigenlijk "het" hoofdthema in het boek. Merkwaardig is het te hooren dat *dit* eigenlijk Go's motief is om te gaan studeeren, *niet* de studie zelf, *niet* de dorst naar kennis, de drang naar eigen wetenschappelijk onderzoek, neen: "om te brengen onze zachtheid, onze vrouwelijkheid aan de jongens". Zeker is dit op zichzelf niet hoog genoeg te schatten, zal die invloed langzamerhand niet wegblijven en is dit hier en daar al merkbaar, maar ik geloof niet dat dit zóó voorop gesteld mag worden en zeker weet ik dat het geen hoofdzaak zijn mag. Hoofdzaak *is* en *blijft* studie, of liever ontwikkeling, menschwording, niet ieder zal zijn heele verdere leven aan de wetenschap blijven wijden. Brengen wij nu echter deze omgang van mannelijke en vrouwelijke studenten terug tot de plaats die ze in moest nemen bij de motieven om te gaan studeeren: een middel tot ruimer, veelzijdiger ontwikkeling van beiden, dan nog valt er heel wat te zeggen over de opvattingen die hier verkondigd worden en die m. i. meer kwaad dan goed kunnen stichten. En het is niet van het minste belang dit uit te doen komen, onervaren komen de meisjes over 't algemeen hier, te groote vrijheid kan ze op dwaalwegen voeren. En nu is het eigenlijk niet meer dat ik schrijf voor de buitenwacht,—al mogen ook zij zien dat er wel degelijk ernst en niet lichtzinnigheid is bij velen—maar meer denk ik nu aan de jongeren die eerst kort haar studie begonnen of nog moeten beginnen. Toen de meisjes eenige jaren geleden aan de hoogeschool kwamen, was de toestand geheel anders, zij hadden zelf een weg te maken. Op college met verbazing eenigszins aangezien, geheel afgezonderd blijvend van haar mannelijke collega's, nergens toegelaten in eenig dispuut, leefden ze vrijwel in afzonderlijke kleinere en grootere groepen, haar aantal was ook nog zeer gering en voor de studie kwamen ze. Maar de aansluiting onder elkaar werd grooter, ze maakten zich zelf datgene, waar ze door de anderen buiten gesloten werden: een studentenleven. Hier en daar werden persoonlijke vriendschapsbanden—ook buiten den meisjeskring, gelegd, en zoo kwam langzamerhand meerdere aanraking en meerder begripen en als gevolg daarvan ook meerdere aansluiting in algemeener zin. En de meisjes, die nu aankomen, vinden heel wat andere ontvangst, menig dispuut is voor ze opengesteld, heel wat collegialer worden ze opgenomen; maar laten ze bedenken dat het nog ter dege op haar houding aankomt om het goede in deze verhouding te

[19]

[20]

versterken, en het verkeerde tegen te gaan. Genoeg voorbeelden zijn aan te halen die laten zien dat het werkelijk mogelijk is, dat er vriendschap, *echte* vriendschap ontstaat tusschen jongens en meisjes, waar we hier wàar en als mènschen met ernstige idealen naast elkaar komen te staan; dat we elkaar hèlpen kunnen in moeilijke jaren soms, dat ons leven heel wat rijker en ruimer worden kan hierdoor, zooals iedere ware vriendschap ons steun geeft en ons rijker maakt. Maar veel, heel veel hangt er hierin af van ons zelf, en veel meisjes en jongens zijn wellicht niet in staat dit vol te houden. Maar nooit moet gedacht worden dat vriendschap iets is waarmee men aan kan komen dragen. Voor mij is er iets zeer weerzinwekkends in als een meisje bijna de eerste maal dat ze iemand ontmoet, die dan haar "collega" zal zijn, vertelt dat ze een schat van liefde heeft, die ze geven wil aan al die jongens die ze zoo eenzaam weet op hun kamers. Ik kan me heel goed begrijpen dat zoo'n gedachte van groot meevoelen bij ons op kan komen; maar het te uiten is iets anders, kan gevaarlijk zijn. En juist dit zal zoo'n struikelblok blijven bij de verhoudingen, dit onnoozele, ondoordachte in meisjes, die theoretiseeren: waarom kunnen wij geen vrienden zijn, waar zij zelf, en zij alleen meestal de oorzaak zijn waarom het niet kan. Het boek van ANS SALOMONS levert bewijzen te over voor deze stelling.

Ik heb gesproken van het ernstig, als mènschen naast elkaar staan, daarvoor moeten beiden veel doorleefd, veel doordacht hebben, tot een zeker bewust leven gekomen zijn. Heel Go's gedachtengang is die van het meisje, dat leeft van de emotie die de omgang met jongens haar geeft, ze staat als vreemd tegenover hun leven, juist *dat* trekt haar misschien in ze aan. En zoolang meisjes niet veranderen daarin, niet tot bewuster leven als mensch gekomen zijn; zoolang haar eerste indruk op een college is, de teleurstelling: "een heeleboel meisjes en een paar schunnige jongens"; zoolang het voorkomen kan dat ze in de bibliotheek werkend, boos worden omdat niemand naar haar kijkt, "als een aardig meisje iets grappigs doet", zoolang zij zich voor laten staan op haar "aardig-meisje-zijn"; laten zij zich zoo lang toch geheel uit het hoofd zetten vrienden te kunnen zijn met haar collega's. Een vrouw die sterk wil staan in het leven moet weten dat het leven *ernst* is, zij zal haar vrouw-zijn niet verliezen, waar ze boven haar meisjesachtigheid uitgekomen is. Zij zal veel meer moeten begrijpen, wil ze kunnen helpen, zal ze "vriend" kunnen zijn voor haar collega met wie ze in veel persoonlijk sympatiseert; en ze zal *meer* voor hem kunnen zijn, in *andere* dingen in z'n leven hem kunnen helpen, dan zijn vrienden: omdat ze vrouw is. Het vrouw-zijn moet gevoeld worden in haar handelen, moet haar niet vooruit gedragen worden in haar eigen woorden; ze moet het bijna niet kunnen begrijpen zelf, dat ze een ander helpen kon, tot steun kon zijn, inplaats dat ze meent dat haar tegenwoordigheid alleen al, haar lief zijn en zorgen voor thee, honderden onbevredigden tot rust zal brengen. Waarlijk hier is geen kleine geringschatting van de werkelijke nooden van de "eenzamen".

En zoo kom ik ten slotte op iets wat ik ten sterkste uit zou willen doen komen, de grootste misvatting waartoe het boek aanleiding geeft. Het heeft er veel van of men aan de universiteit alleen te doen heeft met den omgang en de verhoudingen van jongens en meisjes, alsof niets er tot stand kwam van verhoudingen tusschen de meisjes onderling.

Het zou kunnen dat dit laatste van minder belang werd geacht, maar m.i. moet het ten zeerste op den voorgrond gebracht worden, daar dit juist van het gròotste belang is voor het studeeren der vrouw in 't algemeen.

In de eerste plaats omdat dat leven met elkaar ons brengt uit onze eigen sfeer, ons den omgang geeft met anderen, met hèel veel anderen, allen van verschillende meeningen, verschillende inzichten in allerlei vraagstukken. En dat is juist iets wat zoo heerlijk is in onze jonge jaren, onze eigen meening te verdedigen, uren lang met elkaar te debatteeren, daarbij gedwongen wordend alle voor en tegen te overwegen, wat ons zooveel klaarder en ruimer onze eigen overtuigingen doet zien. Zij die niet anders kennen dan college loopen en daarna thuis werken en altijd weer afgetrokken werken in eigen stille studeerkamer, ze kennen de wereld niet en worden niet bewust van het rijke leven om hen heen. Ze kunnen misschien heel wat geleerdheid en boekenwijsheid verzamelen, maar ze blijven als vreemd onder de menschen staan. De meesten meenen dat hun eigen kennissen- en vriendenkring dit vergoeden kan, en zeker is dit ten deele waar, maar niet geheel. Hier aan de academie staan we allen op ons zelf, als gelijken naast elkaar, als jonge menschen, die het nieuwe leven op ons af voelen komen, die naar alle kanten onzen blik willen wenden, die alles in ons op willen nemen.

En dan helpen we elkaar het te verwerken, we voelen dat velen van haar die nieuw aankomen, dezelfde ondervindingen op zullen doen, en we kunnen ze helpen, omdat we wèten; het *is* geen kleinigheid als meisje alleen op een kamer te wonen en op zichzelf aangewezen te zijn, maar het is de eenige weg om tot zelfstandigheid te komen, en zelfstandig moet de vrouw worden, een eigen denken in zich ontwikkelen, wil haar streven tot een resultaat komen.

Maar in de tweede plaats is er iets anders wat het zoo noodig maakt dat we ons aansluiten bij elkaar, dat we samen blijven in onze meisjesclub en deze zich nog niet verliest in een grootere organisatie van *alle* studenten. Juist het als *meisjes* samen zijn, het onder *elkaar* jolig zijn en ernstig, dàar ligt zooveel goeds in. Er is nog zooveel te arbeiden in onzen eigen kring, we zijn nog zoo weinig klaar om naar buiten te treden. En zij begrijpen dat niet, die aankomen en geen lid worden van de vereeniging "omdat het zoo saai is en er geen heeren zijn"; zij begrijpen het niet, die geen werk van haar toilet maken bij een feestelijke bijeenkomst, omdat we "maar" onder elkaar zijn. Dat is juist het groote gebrek in ANS SALOMONS' boek, dat ook dàarin dit niet begrepen is. We behoeven de meisjes van nu niet te waarschuwen: verlies onder de studie toch je vrouwelijkheid niet. Niets is er moeilijker voor een vrouw, ik geloof zelfs dat ze het nòoit verliest. Maar daarom juist zou ik ze toe willen roepen, als er ieder jaar weer zooveel nieuwe meisjes haar studietijd beginnen: denk nu eens in deze jaren *niet* in de eerste plaats aan je vrouw-zijn (tegenover de jongens);—onder je vrouwelijke collega's voel je je immers thuis, daar heb je niet de neiging te denken aan den indruk, dien je maakt. Denkt nu eens aan het grootere doel waarvoor we hier samen zijn, leer nu als *mensch* te staan in het leven en je te interesseeren voor alles wat er omgaat om je heen, wat daar woelt en gist in ons, laat dat inwerken op je, laat het je desnoods omverwerpen, als je maar op de anderen steunt, je niet afzondert, dan komt alles terecht. En dan zul je later als vrouw heel wat sterker staan in de grootere of kleinere maatschappij, omdat je bewust bent geworden van een veel ruimer en intenser leven dan je vroeger ooit denken kon.

[24]

En zulke vrouwen, die zich leerden verheffen boven eenzijdigheden, zijn er nog zoo weinig en... ze zijn zoo noodig!

LEIDEN, September 1907.

[25]

Bij de uitgevers W. L. & J. BRUSSE te Rotterdam zijn mede verschenen:

BELLETRIE:

Piet van Assche. *Marcus en Theus*. Met omslag- en bandversiering van Dirk Nijland. Prijs ingenaaid f 2,90. Gebonden f 3,50.

M. J. Brusse. *Het Nachtlucht van de Zee*. Met een penteekening van Jozef Israëls. Band- en omslagteekening van J. B. Beukelom. In omslag f 0,90, gebonden f 1,25.

M. J. Brusse. *Achter de Coulisten*. Met omslag- en bandversiering van Isaäc Israëls. Prijs ingenaaid f 2,40. Gebonden f 2,90.

M. J. Brusse. *Boefje*. Naar het leven verteld. Met een voorrede van Johan de Meester. 8e druk. Met omslag- en bandversiering van Steinlen en een portretschets van den schrijver door Dirk Nijland. Prijs f 1,50. Geb. f 1,90.

M. J. Brusse. *Boefje*. Naar het leven verteld. Op veertien steenen in prent gebracht en verlucht met bladversieringen en beginletters door Dirk Nijland. Gedrukt door Joh. Enschedé & Zn. op geschept Hollandsch papier. Met een voorrede door Johan de Meester. Gebonden in perkamenten band met gouden stempels. (33 × 27½ c.M., XX + 166 + 14 x 4 bladzijden, 14 litho's op Japansch papier, buiten den tekst.) No. 1-100 épreuves d'artiste, gewaarmerkt door den schrijver en den teekenaar met hunne handteekeningen. Prijs f 47,50. No. 101-300 op de snelpers gedrukt en gebonden in linnen f 25,-.

M. J. Brusse. *Landlooperij*. Met een kopergravure van Prof. P. Dupont. Een krijtschets van zijn hand is op het omslag gereproduceerd. Prijs f 1,90. Gebonden f 2,50.

Geertruida Carelsen. *Noord-Hollandsche Vertellingen*. Met omslag- en bandversiering van Kees van Dongen. Prijs f 2,40. Gebonden f 2,90.

Frans Coenen. *Burgermensen*. Prijs f 2,90. Gebonden f 3,50.

Maxim Gorki. *Slaapsteê*. (Nachstasyl). Uit de onderste lagen der samenleving. Tooneelspel in 4 bedrijven, vertaald door Henri Hartog. 2e druk. Prijs f 1,25. Gebonden f 1,65.

Henri Hartog. *Sjofelen*. Verzameling van de nagelaten werken van den schrijver met zijn portret. Voorrede van Lodewijk van Deyssel. Prijs ingenaaid f 2,90. Gebonden f 3,50.

[26]

Henri Hartog. *Een Eigenwijs Schrijfster*. (Anna de Savornin Lohman). Prijs f 0,25.

Krede Ben Heik. *Achmed, gezegd de dorst naar het schoone. Het boek Ontluiting*. Oorspronkelijke roman. Ingenaaid in 3 deelen f 7,50. Gebonden in linnen band met gouden stempel f 8,50.

Frits Leonhard. *Aan lager wal*. Oorspronkelijke roman. Prijs f 2,40. Gebonden f 2,90.

Frits Leonhard. *Het Knechtje*. Oorspronkelijke roman. Omslag- en bandversiering van D. Nijland. Prijs f 2,90. Gebonden f 3,50.

Frits Leonhard. *Kleine Bandeloozen*. Omslag- en bandteekening van D. Nijland. Prijs f 1,50. Gebonden f 1,90.

Frits Leonhard. *Emigranten*. Tooneelspel in drie bedrijven. Prijs f 1,25. Gebonden f 1,60.

Virginie Loveling. *Erfelijk Belast*. Oorspronkelijke roman. Met portret. Prijs f 2,90. Gebonden f 3,50.

Virginie Loveling. *De Twistappel*. Oorspronkelijke roman. Prijs f 2,40. Gebonden f 2,90.

Ernst Lundquist. *Talmi*. Roman uit het leven te Stockholm. Geautoriseerde vertaling van F. Lahr Jr. Prijs f 2,10. Gebonden f 2,50.

Pieter van der Meer. *Levens van Leed*. Met omslag- en bandversiering van D. Nijland. Prijs f 2,50. Gebonden f 3,25.

Johan de Meester. *De Menschenliefde in de werken van Zola*. Met portret door Steinlen. Prijs f 0,50.

Victor de Meyere. *Langs den Stroom*. Prijs f 2,50. Gebonden f 3,25.

Arthur Morrisson. *De Lotgevallen van Dicky Perrot. Het kind van den Jago*. In omslag of band van D. Nijland. Prijs f 1,50. Gebonden f 1,90.

K. T. Nieulant. *Liefdes Kronkelpaden*. De roman van een jongen. Prijs f 2,90. Gebonden f 3,50.

Helene van der Vlies. *Verlangen*. Oorspronkelijke roman. Prijs f 2,90. Gebonden f 3,40.

Serie EEN BOEK:

No. 1. Bernard Canter. *Twee weken Bedelaar*. 3e druk met 2 portr. 192 bladz. Prijs f 0,35.

No. 2. Frans Coenen. *De Zomergenoegens van de Familie Kramp*. 100 bladz. Prijs f 0,25.

No. 3. M. J. Brusse. *In de Nachtbuurt*. 160 bladz. f 0,35.

No. 4. Henri Hartog. *In d'r nieuwe woning*. Realistische novelle, met 1 portret. 128 bladz. Prijs f 0,30.

No. 5. Hélène Lapidoth-Swarth. *Louise*. (Proza) 88 blz. Prijs f 0,25.

VERZEN:

P. C. Boutens. *Het Treurspel van Agamemnoon*. Naar het Grieksch van Aischylos in Nederlandsche verzen overgezet. Met aantekeningen. Prijs f 2,50.

A. van Collem. *Van Stad en Land*. Prijs f 0,90. Gebonden f 1,40.

Jan Eelen. *Lentelinde*. Het lied van een jonge Liefde. Prijs f 1,50.

C. S. Adama van Scheltema. *Eenzame Liedjes*. Prijs f 0,60. Gebonden f 1,10.

C. S. Adama van Scheltema. *Zwerversverzen*. Prijs f 0,60. Gebonden f 1,10.

C. S. Adama van Scheltema. *Van Zon en Zomer*. Prijs f 0,60. Gebonden f 1,10.

C. S. Adama van Scheltema. *Een weg van Verzen*. Prijs f 1,90. Gebonden f 2,40.

C. S. Adama van Scheltema. *Uit den Dool*. Prijs f 1,90. Gebonden f 2,40.

C. S. Adama van Scheltema. *Levende Steden*: 1. Londen, 2. Dusseldorp, 3.

Amsterdam. Prijs f 1,25 per deel. Enkele exemplaren op geschept Hollandsch papier à f 5,-.

Lodewijk de Schutter. *Verzen*. Prijs f 1,-.

Percy Bysshe Shelley. *Alastor of de Geest der Eenzaamheid*. In Nederlandsche verzen overgebracht door Dr. K. H. de Raaf. Met portret. Voorrede door Willem Kloos. Prijs f 0,90. Gebonden f 1,50.

Brusse's REISGIDSEN.

No. 1. G. van Lissa. *Twee weken te Berlijn*. Geïllustreerde Gids voor Berlijn met een kaart en een spoorwegkaartje. Prijs f 0,50.

LIEDJES, WIJZEN EN PRENTJES.

J. H. Speenhoff. 1e, 2e, 3e en 4e Bundel à f 0,95. Gebonden f 1.50.

BOEKEN VOOR JONGENS EN MEISJES.

Mevr. N. Abbing van Houweninge. *Lente, Zomer, Herfst en Winter*. Een sprookje met rijke illustraties van P. Cornelis de Moor. Prijs f 2,50. Gebonden f 3,50.

M. J. Brusse. *Een Dierenkolonie in een groote Stad*. Met 35 illustraties van W. F. A. I. Vaarzon Morel en een voorwoord van Dr. J. Büttikofer. Prijs f 1,-. Gebonden f 1,40.

Anna van Gogh-Kaulbach. *Hektor*. De Geschiedenis van een hond. Fraai geïllustreerd door J. B. Heukelom. Prijs f 0,90. Gebonden f 1,25.

J. B. Heukelom. *Op en om het Krabbelbaantje*. 15 prenten in 5 kleuren, op den steen geteekend. Prijs gecart. f 1,25.

Cornelis Veth. *Uzeltje*. Een prentenboek in 4 kleuren op den steen geteekend. Prijs gecartonneerd f 1,25.

KUNST, WETENSCHAP, ONDERWIJS en OPVOEDING.

C. S. Adama van Scheltema. *De Grondslagen eener Nieuwe Poëzie*. Proeve tot een maatschappelijke kunstleer tegenover het naturalisme en anarchisme, de tachtigers en hun decadenten. Prijs f 3,90. Gebonden f 5,-. Ter perse.

H. P. Berlage. *Over Stijl in Bouw- en Meubelkunst*. Met 51 teekeningen van den schrijver. Prijs f 2,60. Gebonden f 3,25.

H. de Boer. *Albert Vogel*. Romantische Voordrachtskunst. Omslagteekening van Aarts. 10 illustraties buiten den tekst f 0,60.

J. Coster. *De Vereenvoudiging in de Engelsche spelling*. Prijs f 0,25.

H. A. van Dalsum. *Toestand op het Kroondomein*. Prijs f 0,25.

Diopter. *Het Staatstoezicht op de Volksgezondheid*. Prijs f 0,30.

Diopter (A. Keppler. c.-i.) *Het Staatstoezicht op de Volksgezondheid*. II. Prijs f 0,50.

Mevr. Chr. Egener-Van Eyken. *Methodisch-Hygiënisch Spreken. Het genezen van stotteren en andere spraakgebreken*. Handleiding ten behoeve van Onderwijzers, Ouders, Opvoeders en Spraakgebrekkigen. *Handboek voor zelfonderricht*. Prijs f 0,90. Gebonden f 1,25.

Prof. Dr. C. Eykman. *Hygiënische Strijdvragen*. Prijs f 0,60.

Geschriften der Ned. Ver. tot bevordering van het Schoonheidsbeginsel in het onderwijs:

N°. 1. J. D. Ros. *Het Doel*. Prijs f 0,25.

N°. 2. W. van Thienen. *Het Kinderzangonderwijs*. Prijs f 0,35.

N°. 3. M.J. Langeveld. *Tekenen en Handenarbeid*. Prijs f 0,15.

N°. 4. H. van Breemen. *Het teekenonderwijs op de lagere School*. Prijs f 0,15.

Schoonheid en Onderwijs. 2 maandel. Tijdschrift onder redactie van S. Brons, Ida Heijermans en J. D. Ros. Abonnement f 1,50 p. j. fr. p. p.

J. J. Griss en E. Hazelhof. *De Volzin*. Beknopte Nederlandsche Spraakkunst, ten gebuike bij het Onderwijs aan H. B. S., Kweek- en Normalscholen. Prijs gebonden f 1,-.

H. J. Haverman, *Portret van Dr. A. Kuyper*. Prijs f 3,-.

L. Heijermans, Arts. *Handleiding tot de kennis der Beroepsziekten*. Met 124 documenteetele en toelichtende illustraties naar fotografieën door den schrijver. Ter perse.

L. Heijermans, Arts. *Het Onderwijs in de Bedrijfshygiëne*. Prijs f 0,50.

L. Heijermans, Arts. *Gezondheidsleer voor Arbeiders*. Met 28 illustraties. Prijs f 1,50. Gebonden f 1,90.

Dr. L. van 't Hoff. *Geneeskundige Gids voor den Scheepskapitein*. Geïllustreerd. Prijs gebonden f 1,25.

Homo Sum. *De invloed van bloemen en planten op het Menschelijk Karakter*. Een boekje voor Ouders en Opvoeders. Prijs f 0,25.

Dr. R. Jacobsen. *Carel van Mander*. (1548-1606). Dichter en prozaschrijver. Academisch Proefschrift. Prijs f 3,90. Gebonden f 4,90.

Mr. A. Japikse. *Een Strijd tegen de verbruikscoöperatie*. Academisch proefschrift. Prijs f 1,50.

Dr. H. Japikse. *Licht- en andere Stralen*. Prijs f 0,90.

Dr. J. A. N. Knuttel. *Het Geestelijk Lied in de Nederlanden voor de Kerkhervorming*. Academisch Proefschrift. Prijs f 4,90. Gebonden f 5,75.

Dr. J. H. Leopold. *Stoïsche Wijsheid*. Tweede vermeerderde druk. Prijs f 0,95. Gebonden f 1,35.

De Misdadige Jeugd in het Havenbedrijf. Prijs f 0,50.

William Morris. *Kunst en Maatschappij*. Gewone Editie. Prijs f 2,60. Gebonden f 3,25.

Luxe editie in perkament f 12,50.

Mr. W. Polman Kruseman. *Frederik Nagtglas*, uit zijne werken geschetst. Prijs f 0,50.

R. N. Roland Holst. *Vijftien Fotografieën* naar de Wandschilderingen van R. N. Roland Holst in het Gebouw van den Algemeenen Nederlandschen Diamantbewerkersbond te Amsterdam. Prijs in halflederen portefeuille f 60,-.

R. N. Roland Holst. *Vijftien Afbeeldingen* in boekdruk van de Wandschilderingen van R. N. Roland Holst in het Gebouw van den Algemeenen Nederlandschen Diamantbewerkersbond te Amsterdam. Prijs f 0,35.

De Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Afdrukken van indrukken door "Een onherroepelijk Verlorene". Met een voorrede van Prof. Mr. D. Simons. Prijs f 0,75 (2e druk).

J. D. Ros. *Het Ontwerpen van Vlakornament*. Met een voorrede van H. J. de Groot. Met ruim 300 illustraties waarvan 8 in kleuren. Prijs f 3,-. Gebonden f 3,75 of in 6 stukken compleet à f 0,50.

J. D. Ros. *De Nieuwe Richting in het Teekenonderwijs*. Prijs f 0,30.

Annie Sillevius. *Een Meisje-Student over "Een Meisje-Studentje"*, Prijs f 0,35.

Mr. J. M. van Stipriaan Luiscius. *Karakter*. Uitgegeven tot nut der Nederlandsche Jongelieden. Prijs f 0,10 (bij 50 ex. ter verspreiding f 0,05, bij 100 ex. f 0,03), 2^e druk. 4^e-6^e 1000-tal.

Uitgaven der Sociaal-Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten. N°. 1. Beschouwingen over Het Ontwerp Arbeidswet 1904. 2^e druk. Prijs f 0,60. N°. 2. Woningtoestanden in Nederland. Prijs f 1,50.

H. van Treslong. *Civitas*. Eene inleiding tot de filosofie der Gemeenschap. Deel 1. De Wetten van het Gemeenschapsleven. Deel II. De Metaphysica der Gemeenschap. Prijs in 2 deelen f 4,90. Gebonden f 5,90.

C. de Waard Jr. *De uitvinding der verrekijkers*. Eene bijdrage tot de beschavingsgeschiedenis. Uitgegeven met steun van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Prijs f 2,70.

Colofon

Beschikbaarheid

Dit eBook is voor kosteloos gebruik door iedereen overal, met vrijwel geen beperkingen van welke soort dan ook. U mag het kopiëren, weggeven of hergebruiken onder de voorwaarden van de Project Gutenberg Licentie bij dit eBook of on-line op www.gutenberg.org.

Dit eBook is geproduceerd door Jeroen Hellingman en het on-line gedistribueerd correctie team op www.pgdp.net.

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org.

This eBook is produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at www.pgdp.net.

Codering

Dit bestand is in een verouderde spelling. Er is geen poging gedaan de tekst te moderniseren. Afgebroken woorden aan het einde van de regel zijn stilzwijgend hersteld. Kennelijke zetfouten in het origineel zijn gecorrigeerd. Dergelijke correcties zijn gemarkeerd met het corr-element.

Hoewel in het origineel laag liggende aanhalingstekens openen gebruikt, zijn deze in dit bestand gecodeerd met ". Geneste dubbele aanhalingstekens zijn stilzwijgend veranderd in enkele aanhalingstekens.

Documentgeschiedenis

2009-01-19 Begonnen.

Externe Referenties

Dit Project Gutenberg eBook bevat externe referenties. Het kan zijn dat deze links voor u niet werken.

Verbeteringen

De volgende verbeteringen zijn aangebracht in de tekst:

Bladzijde	Bron	Verbetering
27	,	.
30	[<i>Niet in bron</i>]	f
30	0.35	0,35

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK EEN MEISJE-STUDENT OVER
'EEN MEISJE-STUDENTJE' ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7

or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or

other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.